EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 27.6.2024
COM(2024) 259 final

KOMISJONI ARUANNE

EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE JA EUROOPA KESKPANGALE

programmi „Perikles IV“ (euro kaitsmiseks võltsimise eest) rakendamise ja tulemuste kohta 2023. aastal

KOMISJONI ARUANNE

EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE JA EUROOPA KESKPANGALE

programmi „Perikles IV“ (euro kaitsmiseks võltsimise eest) rakendamise ja tulemuste kohta 2023. aastal

1. Üldteave

Programm „Perikles IV“ (edaspidi „programm“) on vahetus-, abi- ja koolitusprogramm euro kaitsmiseks võltsimise eest. See vahetab välja programmi „Perikles 2020“, mida rakendati aastatel 2013–2020, ja programmi „Perikles“, mis vältas aastast 2002 aastani 2013. Programm loodi **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrusega (EL) 2021/840**[1]**. Nõukogu 21. septembri 2021. aasta määrusega (EL) 2021/1696**[2] **laiendati nimetatud määruse kohaldamisala euroalasse mittekuuluvatele liikmesriikidele.** Määrusega (EL) nr 2021/840 nähti ette, et programm kestab kuni 31. detsembrini 2027. **Määruse artikli 12 lõike 3** kohaselt annab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule igal aastal teavet programmi tulemuste kohta. Käesoleva aastaaruandega täidetakse seda nõuet 2023. aasta kohta. Aruandes esitatakse teave programmi „Perikles IV“ kohustuste ja täitmise kohta 2023. aastal ning samal aastal nende meetmete rakendamise kohta, milleks kohustuti varasematel aastatel ning eelmises programmitsüklis.

2. 2023. aasta tööprogrammi raames võetud kohustused

2023. aastal oli eelarves programmi täitmiseks ette nähtud 667 060 eurot ja programmi rahastati Euroopa Liidu 2023. aasta üldeelarve eelarverealt 06.030100[3]. 2023. aastal võeti kulukohustusi summas 666 252,15 eurot, mis moodustas kogueelarvest 99,88 %. Programmi rakendatakse liikmesriikide pädevate asutuste meetmete kaasrahastamise kaudu (toetused) ja otse komisjoni algatatud meetmete kaudu. Kohustuste kogusumma sisaldab ka kohustust summas 26 328 eurot, et tasuda osaliselt e-toetusehaldussüsteemi (täisdigitaalne paberivaba toetuste haldamise süsteem) kasutamise aastamaksumus[4]. Lisaks tegevuskulude eelarvereale tehti ka Euroopa Liidu üldeelarve eelarvereal 06.010200[5] kättesaadavaks 200 000 eurot. Sellest summast eraldati 175 115,50 eurot selliste toetusmeetmete jaoks nagu programmi vahehindamine ja ülejäänud osa iga-aastasest e-toetuste tasust[6]. Eelkõige eraldati programmi „Perikles IV“ vahehindamiseks 156 502,50 eurot. Programmi „Perikles IV“ määruse artiklis 13 on sätestatud, et programmi „Perikles IV“ vahehindamine viiakse läbi hiljemalt neli aastat pärast programmi algust, milleks oli 2021. aasta. Vahehindamisel (mis hõlmab ajavahemikku 2021–2023) hinnatakse muu hulgas programmi eesmärkide saavutamist tulemuslikkuse, tõhususe, asjakohasuse, sidususe ja ELi lisaväärtuse kriteeriumide alusel.

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/840, millega luuakse vahetus-, abi- ja koolitusprogramm euro kaitsmiseks võltsimise eest ajavahemikul 2021–2027 (programm „Perikles IV“) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 331/2014.

[2] Nõukogu 21. septembri 2021. aasta määrus (EL) 2021/1696, millega laiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/840 (millega luuakse vahetus-, abi- ja koolitusprogramm euro kaitsmiseks võltsimise eest ajavahemikul 2021–2027 (programm „Perikles IV“)) kohaldamisala euroalasse mittekuuluvatele liikmesriikidele.

[3] Eelarverida 06.030100: Euro kaitsmine võltsimise eest.

[4] Kogusumma e-toetusehaldussüsteemi kasutamiseks oli 44 941 eurot.

[5] Eelarverida 06.010200: Euro võltsimise eest kaitsmise programmi toetuskulud.

[6] Ülejäänud 24 884,50 eurot kanti üle eelarve peadirektoraadile.

Programmi rakendamine kajastab liikmesriikide ja komisjoni pühendumust euro kaitsmisele võltsimise eest. Iga-aastase strateegia arutelud euro võltsingute tuvastamise eksperdirühma koosolekutel võimaldasid tegeleda peamiste ohtudega ning võtta 2023. aastal kohustusi 99,88 % ulatuses kogueelarvest. Programmi raames rahastati kokku 10 projekti[7]: liikmesriikide pädevatelt asutustelt laekunud toetustaotlustest rahuldati üheksa, lisaks rahastati üht komisjoni meedet.

2023. aastal rakendati komisjoni meede ja osaliselt üks toetus ning ülejäänud toetused rakendatakse täielikult 2024. aastal ja pärast seda.

I ja II graafik. Rahastatavate meetmete liik ja meetmete arv liikmesriigiti (meetmed, mille kulukohustused võeti 2023. aastal, vt I lisa)

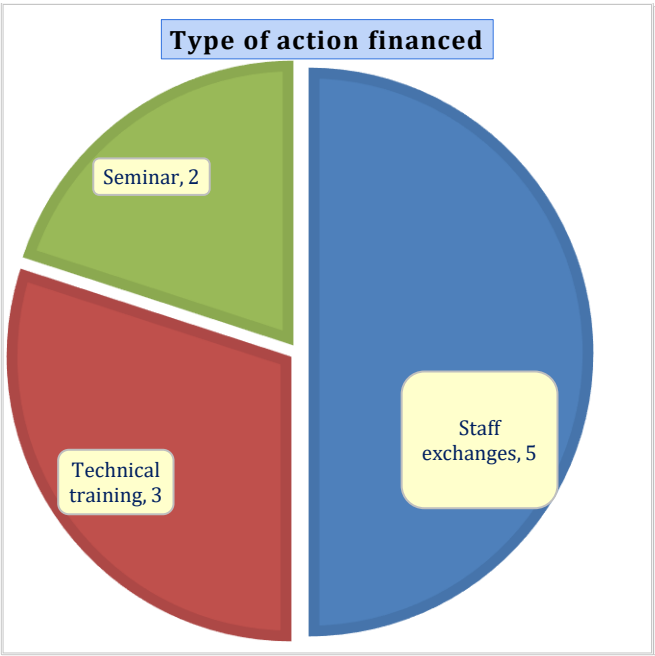

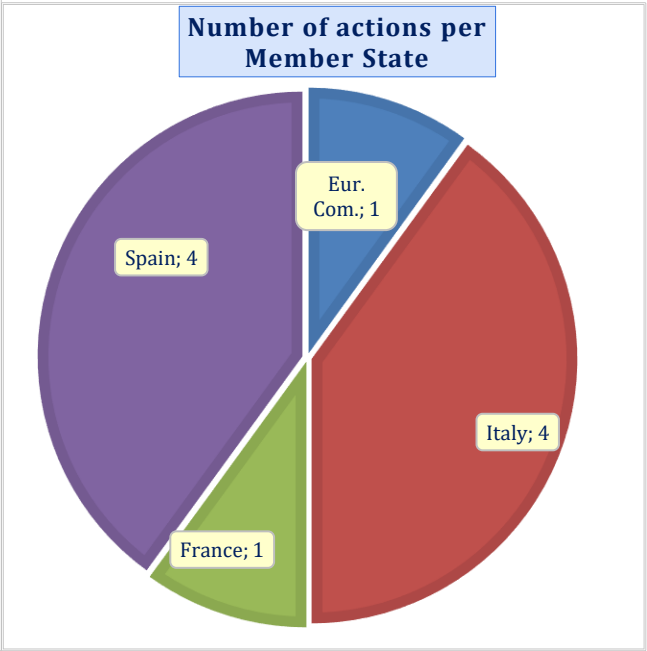

Märkimist väärib, et Itaalia ja Hispaania kui kaks liikmesriiki, kus euro võltsimisega on enim probleeme, said ka sel aastal programmi „Perikles“ raames toetusi.

2023. aastal oli kulukohustustega hõlmatud meetmete hulgas viis töötajate vahetust, kolm tehnilist koolitust ja kaks seminari. Meetmeid rakendatakse nii ELis kui ka väljaspool ELi, sõltuvalt konkreetsest vajadusest kaitsta eurot võltsimise eest. Programmi loomisest saadik on tugevdatud selle piirkondlikku lähenemisviisi, rakendades meetmeid, mis hõlmavad neid maailma piirkondi, mis on võltsimisvastases võitluses eriti olulised.

3. Meetmete rakendamine 2023. aastal[8]

Ülevaade

Selles osas analüüsitakse kõigi programmist „Perikles“ rahastatud meetmete rakendamist 2023. kalendriaastal. Seepärast hõlmab see nii programmi „Perikles IV“ eelarve raames nii 2021., 2022. kui ka 2023. aastal võetud kulukohustusi (6 toetust ja 2 komisjoni meedet), samuti eelmise programmi „Perikles 2020“ eelarvete raames võetud kulukohustusi (3 toetust).

[7] Täielik ülevaade programmi „Perikles“ raames võetud meetmetest aastal 2023 on esitatud I lisas.
[8] Põhjalik ülevaade 2023. aastal võetud programmi „Perikles“ meetmetest on esitatud II lisas.

See rõhutab programmi kontseptsiooni jätkuvust ning kajastab programmi „Perikles“ tõhusust euro kaitsmisel võltsimise eest igal aastal rakendatavate meetmete abil.

Aastal 2023 rakendati kokku 13 programmi „Perikles“ raames rahastatud meedet, sealhulgas

- ühe toetusmeetme (mille kulukohustus võeti 2023. aastal) osaline rakendamine Itaalia poolt;
- kuue toetusmeetme (mille kulukohustus võeti aastatel 2021–2022) rakendamine liikmesriikide poolt: need meetmed rakendati vastavalt Hispaanias (3 meedet), Horvaatias (2 meedet) ja Itaalias (1 meede);
- kolme toetusmeetme (mille kulukohustus võeti aastatel 2019–2020) rakendamine liikmesriikide poolt: need meetmed hõlmavad mitut etappi (nt töötajate vahetused ja seminarid) mitme aasta jooksul ning neid rakendasid osaliselt vastavalt Itaalia, Rumeenia ja Prantsusmaa;
- kolme komisjoni hangitud meetme rakendamine (1 kulukohustus võeti 2023. aastal).

Eespool nimetatud meetmed hõlmavad 7 töötajate vahetust, 2 konverentsi ja 4 tehnilist koolitust (vt ka punkt 2 eespool). Nendes meetmetes osales hinnanguliselt 526 eksperti.

III ja IV graafik. Osalejate päritolu ja ametialane taust (2023. aastal rakendatud meetmed, vt II lisa)[9]

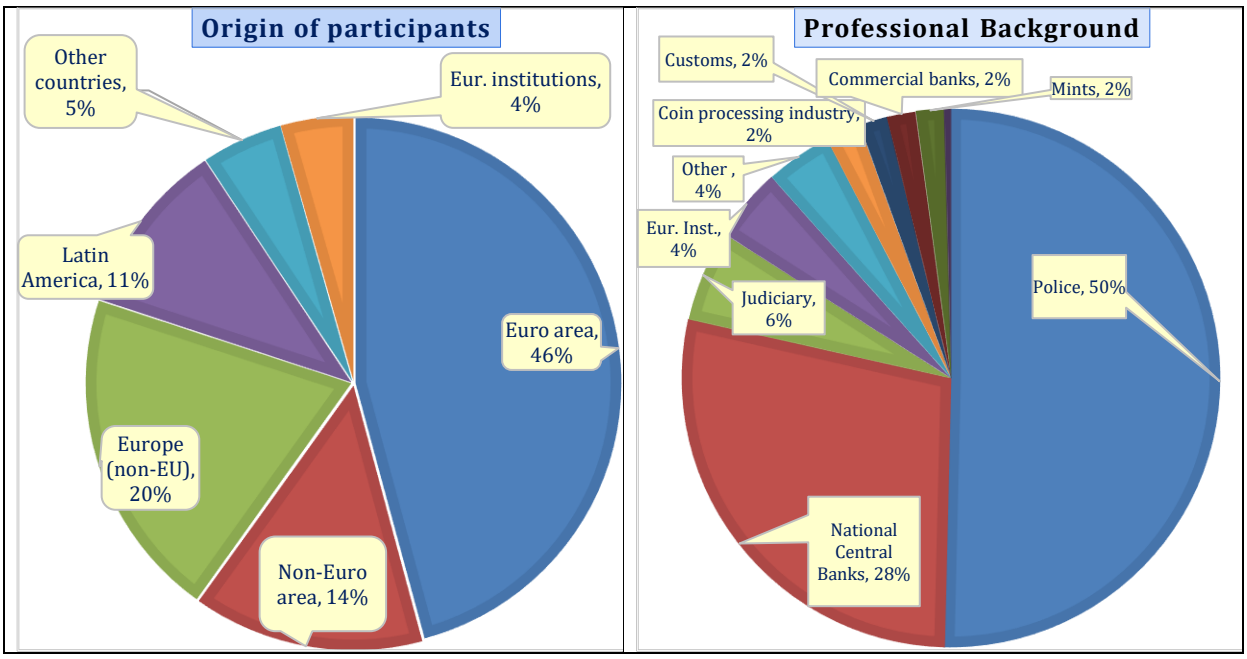

Osalejaid oli 54 riigist. Enamik koolitatavatest (80 %) oli pärit Euroopast: 46 % euroala liikmesriikidest, 14 % euroalasse mittekuuluvatest liikmesriikidest ja 20 % ELi-välistest Euroopa riikidest; 11 % koolitatavatest olid Ladina-Ameerikast. Kokkuvõttes esindas 4 % osalejatest Euroopa institutsioone, 1 % oli Aafrikast ja Lähis-Idast ning 5 % muudest piirkondadest.

Ametialaselt taustalt moodustasid 50 % osalejate koguarvust politseitöötajad. Nende silmatorkavalt suur osakaal tuleneb sellest, et politseiasutused on euro võltsimise vastases võitluses eesliinil ning politseitöötajate hulgas on nii uurijaid kui ka tehnilisi eksperte. Muud osalejate kategooriad andsid 50 % koguarvust, kusjuures suuruselt teise osalejate rühma moodustavad riikide keskpankade eksperdid, keda on 28 %. Nii nagu 2022. aastal, keskendus ka 2023. aastal mitu meedet keskpankade osalemisele. Samuti olid esindatud kohtutöötajad (6 %), Euroopa institutsioonide (4 %) ja mündikodade (2 %) ning tolli (<2 %) töötajad, mis näitab, et osalejatel on väga erinev ametialane taust. Lisaks on komisjoni meetme „Platvorm 1210“ viienda kohtumise tulemusena osalenud viiendat aastat järjest arvukalt mündikäitlusmasinate sektori esindajaid (2 %), mis kinnitab taas, et erasektoril on võltsimisvastases võitluses oluline osa. Selle tulemusena vastab programmi sügavalt mitmekesine rakendamine riikide- ja valdkondadevahelisele mõõtmele, mida nõutakse määruses (EL) nr 2021/840.

Rakendamise olulisemad tulemused 2023. aastal

Programmi raames on 2023. aastal suudetud jätkata ja veelgi tugevdada piirkondlikku koostööd Kagu-Euroopas ja Ladina-Ameerikas:

[9] Kõik andmed käsitlevad nii programmi „Perikles IV“ kui ka programmi „Perikles 2020“ raames rahastatud meetmeid.

- 2023. aastal rakendati mitu programmi „Perikles“ meedet, mis keskendusid tiheda koostöö tagamisele ja edendamisele Kagu-Euroopa riikide pädevate ametiasutuste vahel. Need hõlmasid kahte meedet (töötajate vahetus), mida korraldas Itaalia Comando Carabinieri Antifalsificazione Monetaria (CCAFM), Guardia di Finanza (GDF) ja Rumeenia politsei korraldatud konverentse (GIRP), samuti viiendat Balkani riikide eurokaitse võrgustiku konverentsi, mille korraldas Horvaatia keskpank ja mille eesmärk on soodustada tihedamat koostööd Kagu-Euroopa riikide vahel. Lisaks tõi Chișinău (Moldova) komisjoni meede „Koolitus euro kaitsmise kohta võltsimise eest“ kokku osalejad peamistest pädevatest asutustest, kes tegelevad vääringute (sealhulgas euro) kaitsmisega võltsimise eest Moldovas: politsei/siseministeerium, riigipank, kohtusüsteem ja toll.
- Hispaania Brigada de Investigación del Banco de España (BIBE) korraldas Ladina-Ameerika riikide ekspertidele võltsimisvastase koolituskursuse, mis tõi Colombias Bogotás kokku 15 Ladina-Ameerika riigi ametiasutused. Sellega edendati meetmeid euro kaitsmiseks võltsimise eest Ladina-Ameerika riikides, mis võivad olla võltsimise suhtes vastuvõtlikud. Kõnealuse meetmega toetati ka rahavõltsimise vastu võitlevate riiklike keskasutuste rajamist ja toimimist osalevates riikides. Varasema samasuguse koolituse alusel rajati selline riiklik keskasutus Argentinas.

Programmi rakendamisele 2023. aastal on iseloomulikud ka meetmed, mis keskenduvad olulistele edusammudele rahavõltsimisvastases võitluses:

- Üks prioriteet mitme meetme puhul oli võitlus kvaliteetsete võltsingutega, määruse (EL) nr 1210/2010 rakendamine ning ringlusse kõlbmatute euromüntide käitlemine. Seda eesmärki hõlmavad meetmed olid Banco de España korraldatud võltsitud müntide analüüsimise koolitus tehnilistele ekspertidele, samuti komisjoni meetme „Platvorm 1210“ viies kohtumine, mis tõi kokku mündikäitlusmasinate ja müntide riiklike analüüsikeskuste sidusrühmad. 2023. aastal viidi lõpule ka uuring „Nanoguard 3, kõrge turvalisusega müntide arendamine ja industrialiseerimine“. Uuring, milles osalesid Austria, Prantsusmaa ja Saksamaa mündikojad, ja mille peamine läbiviija oli Monnaie de Paris, on järjekordne samm euromüntide turvaelementide tugevdamise suunas.
- Mitu meedet käsitles internetist/pimevõrgust lähtuvat ohtu euro võltsimise valdkonnas, sealhulgas muudetud kujundusega pangatähtede kättesaadavus. Töötajate vahetuste ja tehniliste koolituste, nagu Itaalia CCAFMi korraldatud töötajate vahetus rahavõltsimisvastaste uurimistehnikate tutvustamiseks (SEITACC-2) ja Hispaania BIBE 2023. aasta Ladina-Ameerika riikide ekspertidele mõeldud rahavõltsimise vastase võitluse alase koolitus, üks põhiteema oli võltsingute levitamine pimevõrgus/internetis.

  Hanke teel korraldatud „movie money“ ja „prop copy“ märgistusega toodete ning muude muudetud kujundusega pangatähtede uuringu üldeesmärk oli täiendada ja edasi arendada Euroopa Komisjoni, EKP ja Europoli seni tehtud analüüside tulemusi. Sellega kaardistati täielikult „movie money“ ja „prop copy“ märgistusega toodete ning muude muudetud kujundusega pangatähtede tootmine, levik ja käibele minek ELi ja rahvusvahelises kontekstis. Selleks analüüsiti uuringus Euroopa, liikmesriikide ja kolmandate riikide õiguskaitse- ja õigusalaseid lähenemisviise kõnealusele nähtusele.

Seda selleks, et edendada ühtset ELi tasandi lähenemisviisi selle ohu vastu võitlemiseks.

4. Kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete näitajate jälgimine

Määruse (EL) 2021/840 artikli 12 lõikes 3 on sätestatud, et selles aruandes tuleks arvesse võtta programmi „Perikles IV“ kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid näitajaid. Neid näitajaid käsitlevad aastaandmed on järgmised:

1. **avastatud võltseurode arv (pangatähed: 2023. aastal 476 000 / mündid: 2023. aastal 414 406).** Selle näitaja puhul on eesmärk hoida avastatud võltseurode (pangatähed ja mündid) arv kontrolli all (+/–5 % võrrelduna 2014–2020. aasta keskmisega (671 000/174 112)). Võltsitud pangatähtede kogus on oodatust väiksem ja müntide arv suurem. Tuleb siiski märkida, et programmi ja nende näitajate vaheline seos on kõigest kaudne, sest näitajate kujunemisel mängib olulist rolli terve hulk väliseid tegureid. Nende väliste tegurite hulka kuuluvad politseiuurimiste edenemine ja võltsingute kogus;
2. **suletud ebaseaduslike võltsimisvabrikute arv (2023. aastal 9).** Suletud ebaseaduslike võltsimisvabrikute puhul on eesmärk hoida nende arv kontrolli all (+/–10 % võrrelduna 2019. aasta keskmisega (22)). 2023. aastal oli suletud ebaseaduslike võltsimisvabrikute arv seatud eesmärgist väiksem. Nagu esimese näitaja juures selgitatud, on programmi ja näitaja seos kõigest kaudne, sest näitajate kujunemisel mängib olulist rolli terve hulk väliseid tegureid;
3. **programmile toetusetaotluse esitanud eri pädevate asutuste arv (2023. aastal 8).** Selle näitajaga mõõdetakse liikmesriikide pädevate asutuste huvi programmi vastu. 2024. aasta siht on 12 ja 2027. aasta eesmärk on 24. See, et eri taotlejate arv ulatus kolmandal rakendusaastal umbes 70 %ni 2024. aasta sihist, on ootuspärane;
4. **programmi kaudu rahastatud meetmetes osalejate rahulolu (2023. aastal 98,97 %).** Selle näitajaga mõõdetakse osalejate rahulolu kaudu koolituste kvaliteeti. Eesmärk on 75 %. Positiivse tagasiside määr ületab eesmärki oluliselt;
5. **varasemates programmi „Perikles“ meetmetes osalenute tagasiside programmi mõju kohta nende tegevusele euro kaitsmisel võltsimise eest (2023. aastal 98,31 %).** Selle näitajaga mõõdetakse programmi meetmete kestlikkust. Eesmärk on 75 %. Positiivse tagasiside protsent ületab eesmärki oluliselt.

5. Järeldused ja edasised sammud

Programm „Perikles IV“ on nagu selle eelkäijagi endiselt oluline ja tulemuslik võltsimisvastase võitluse vahend. Programmi raames toetatakse uuringuid, säilitatakse ja arendatakse koostööd ning vahetatakse parimaid tavasid kõigi nende vahel, kes osalevad euro võltsimise vastases võitluses. Seda kinnitab ka asjaolu, et 2023. aastal kaeti kulukohustustega 99,88 % üldeelarvest, mis kajastab liikmesriikide huvi programmi vastu.

Komisjon levitab programmist toetatavate meetmete tulemusi regulaarselt euro võltsingute tuvastamise eksperdirühma liikmete hulgas. 2023. aastal toimus kolm euro võltsingute tuvastamise eksperdirühma kohtumist. Programm on heas kooskõlas teiste asjakohaste liidu tasandi programmide ja meetmetega ning täiendab neid, sest selles keskendutakse üksnes euro

kaitsmisele organiseeritud kuritegevuse eriliigi ehk euro võltsimise tõkestamise ja selle vastu võitlemise teel. See täiendavus ilmneb selgelt naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste peadirektoraadi ***tehnilise abi ja teabevahetuse (TAIEX)*** rahastamisvahendi puhul, mida kasutatakse kõige sagedamini ühinemisläbirääkimiste toetamiseks, ning rände ja siseasjade peadirektoraadi Sisejulgeolekufondi politseikoostöö rahastamisvahendi[10] puhul, mis toetab kuritegevuse ennetamist ja selle vastu võitlemist üldiselt. Pärast raha võltsimise ühe prioriteedina lisamist kuritegevusega seotud ohte käsitleva valdkondadevahelise Euroopa platvormi tegevuskavasse kooskõlastab komisjon tegevust hoolikalt EMPACTiga,[11] et kaks rahastamisallikat täiendaksid teineteist võimalikult suures ulatuses.

Tuginedes programmi rakendamise tulemustele ja euro võltsingute tuvastamise eksperdirühma pidevale uute ohtude analüüsile, on 2024. aasta prioriteedid järgmised[12]:

- toetada meetmeid, mis on suunatud koostöö parandamisele nende liikmesriikide vahel, kus võltsinguid enim valmistatakse ja levitatakse;
- edendada koostööd kolmandate riikide ametiasutustega, kelle puhul on kahtlusi või tõendeid võltsitud eurode valmistamisest;
- säilitada tõhus raamistik euro kaitsmiseks Kagu-Euroopas;
- päevakajalised teemad:
    - võltsingute ja kvaliteetsete komponentide levitamine pimevõrgus ning „movie money“ ja „prop copy“ märgistusega toodete (sealhulgas muudetud kujundusega pangatähtede) levitamine veebis;
    - riiklike keskasutuste rajamise/tõhustamise toetamine;
    - euromündid: võitlus kvaliteetsete võltsingutega, määruse (EL) nr 1210/2010 rakendamine ja ringlusse kõlbmatute euromüntide käitlemine.

[10] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta määrus (EL) nr 513/2014, millega luuakse Sisejulgeolekufondi osana politseikoostöö, kuritegevuse tõkestamise ja selle vastu võitlemise ning kriisiohje rahastamisvahend ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus 2007/125/JHA (ELT L 150, 20.5.2014, lk 93).

[11] EMPACT (kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm) on ELi liikmesriikide juhitav julgeolekualgatus rahvusvahelisest organiseeritud ja raskest kuritegevusest tulenevate ohtude kindlakstegemiseks, prioriseerimiseks ja käsitlemiseks. 2021. aastal sai EMPACTist alaline vahend, nagu on sätestatud nõukogu järeldustes organiseeritud ja rasket rahvusvahelist kuritegevust käsitleva ELi poliitikatsükli püsiva jätkamise kohta. EMPACTi prioriteedi „Intellektuaalomandiga seotud kuritegevus, kaupade ja vääringute võltsimine“ juhtliikmesriik on Bulgaaria.

[12] 2024. aasta programmi prioriteedid on aastase tööprogrammi oluline osa, mis on lisatud komisjoni 30. jaanuari 2024. aasta otsusele programmi „Perikles IV“ rahastamise ja 2024. aasta tööprogrammi vastuvõtmise kohta (C(2024) 474 final).